

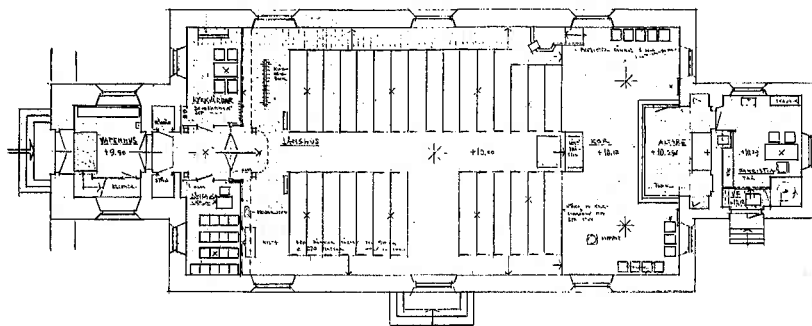
Ljungs kyrka

LJUNGS KYRKA

av *Bengt Cnattingius*

2:a upplagan

Översättningarna av sammanfattningen har gjorts av Kerstin Halldin-Skyrman (engelska), Ellert Peterson (tyska) och Raymonde Villain (franska).

Plan av kyrkan.

Copyright © 1992 Linköpings stifts kyrkoberivningskommitté och författaren
Bohusläningens Boktryckeri AB, Uddevalla 1992

ISBN 91-7962-044-2

DEN GAMLA KYRKAN

Inga underrättelser finns om den medeltida kyrkan. Den stora, järnbeslagna dörren, som nu finns i sakristian, kan ha tillhört 1600-talets kyrka, som förstördes 1646 av en eldsvåda. Om den därpå följande byggnaden finns en del uppgifter i kyrkans äldre handlingar. Den var försedd med torn byggt 1696. En klockstapel omtalas också, och där hängde den ena klockan. Vid mitten av 1700-talet var stapeln oduglig, men församlingen ville ändå ha kvar stapeln, som skulle repareras. Samtidigt höjdes tornet och blev ståtligare. Fönstren förstörades i början av 1700-talet, och kyrkan målades ut- och invändigt genom byggmästare Gabriel Bragners försorg. Predikstolen hade tillkommit på 1720-talet och målades 1724 av en ”målerska från Vadstena”. Den gamla orgeln från 1684 utbyttes 1740 mot ett nytt verk av den framstående orgelbyggaren Johan Wistenius i Linköping, och bildhuggaren Niclas Österbom från Norrköping – mästaren till domkyrkans ståtliga predikstol – prydde orgelfasaden med änglabilder. Vid samma tid skänkte grevinnan Eleonora Margareta Wachtmeister, g.m. greve Hans von Fersen på Ljung, en altarprydnad, som inte längre finns. Efter hennes död skänkte greven en ståtlig svart mässhake.

Kyrkan befanns vid mitten av 1700-talet för trång för den växande församlingen. Man byggde då till en korsarm på södra sidan över den Ahlgrenska graven.

DEN NYA KYRKAN

Ändå räckte inte utrymmet. Reparationer ansågs nödvändiga och man diskuterade nybyggnad. Den nye ägaren till Ljungs slott, riksrådet Axel von Fersen d.ä. (1719–1794) gjorde slag i saken och föreslog syn på nybyggnaden. Han lovade också anskaffa ritning till ny kyrka. Detta utfördes också, och Överintendentsämbetet översände två alternativa förslag, båda av arkitekten Olof Tempelman. Ritningarna uppvisades på sockenstämman 1791. Församlingen valde det enklare med lägre torn. Det andra förslaget visade ett torn likt Vreta klosterns tornspira. Vid byggandet nöjde man sig inte med förslagets låga takhöjd utan höjde byggnaden ett par meter. Axel von Fersen lovade leverera tegel från godsets eget tegelbruk och överlämnade som bidrag till byggnadskostnaderna 500 riksdaler banco. I den nya kyrkan skulle hans ätts grav muras under koret. Fem år därefter skrevs kontrakt med byggmästare Casper Seurling, en mycket anlitad kyrkobyggare på den tiden. År 1798 stod byggnaden färdig och taket rödfärgades. Kyrkan bär sin tids typiska kännetecken: en rymlig och ljus interiör med stora fönster, tunnvalv, regelbundna bänkkvarter och altarpalts och

kor som en direkt fortsättning av menighetsrummet. I exteriören dominerar tornet med sin låga huv.

Men redan efter nio år drabbades kyrkan av brand. En gammal timmerbyggnad vid kyrkan, tillhörig godset, hade fattat eld. Den spred sig till kyrkan, som skadades svårt till tak och inredning. Endast en del av inventarierna kunde räddas bl.a. altartavlan, som emellertid fick målas om av konstnären. År 1897 restaurerades kyrkan, och då tillkom nya bänkar.

År 1937 restaurerades kyrkan av arkitekt Johannes Dahl. Bänkarna gjordes slutna, elvärme installerades, interiör och exteriör målades, altartavlan rengjordes och konserverades liksom predikstolen m.m. Den Fersenska graven, som befanns vara i förfallet skick, restaurerades. Orgeln, som tillkommit 1897 och efterträtt ett äldre verk av C. W. Hjelm, organist i församlingen, blev ombyggd av Eskil Lundén.

År 1970 återinvigdes kyrkan efter en genomgripande restaurering med ommålning både ut- och invändigt. Vidare försågs den med nytt ytter- och innertak, nytt golv och ny elvärme. Under läktaren inreddes två rum.

Söndagen den 4 december 1988 invigdes en ny orgel, byggd av Smedmans Orgelbyggeri AB i Lidköping. Det pampiga orgelhuset i klassisk stil har ritats av orgelkonsult Carl-Gustaf Lewenhaupt, som också ligger bakom dispositionen av orgelns stämmor. Musikdirektör Håkan Alinder var församlingens kontrollant. Orgelns 18 stämmor är fördelade på huvudverk (9 stämmor), öververk (6 stämmor) och pedalverk (3 stämmor). Trakturen är mekanisk. Detta vackra och välklingande instrument är väl skickat att fylla sin viktiga funktion i de skiftande sammanhang, det skall tjäna församlingens gudstjänstliv.

INVENTARIER

Över altaret ses den ståtliga altartavlan av Pehr Hörberg (1746–1816). Den framställer Jesu förklaring. Hörberg har återgivit över hälften av Rafaels mest beundrade mästerverk, vars innehåll är hämtat från evangelietexten på sjunde söndagen efter Trefaldighet. Över den mörka gruppen med Petrus, Jakob och Johannes höjer sig Kristusgestalten i förklarad ljus. Tavlan

Interiör mot orgelläktaren.

har en storartad effekt i interiören, som domineras av detta konstverk.

I koret, som prydes av flera mattor, vilka är gåvor till kyrkan, står på södra sidan dopfunten av kolmårdsmarmor. Den är utförd efter ritning av arkitekten Sven Wallberg. Invid funten står en stor sjuarmad ljusstake och på korets nordsida ett ståtligt golvvur signerat Elicot, London, med vackert målat foder i svensk rokokostil. Uret skänktes av löjtnant L. H. Weidenhielm på Jakobslund. På vardera sidan i koret står två brudbänkar, den ena dekorerad med blomsterslingor i rokoko. En rokokostol av ovanlig höjd berättas ha tillhört en jätte i Masjö (Magdesjö), men mera troligt är att den är avsedd för predikstolen.

Under koret befinner sig den Fersenska släktgriften. Kistorna har tillhört följande medlemmar av ätten: Fredrik Axel von Fersen (1719–1794), Hedvig Catharina von Fersen f. De la Gardie (1732–1800), Axel von Fersen (1755–1810), Eva Sofia Piper f. von Fersen (1757–1816), Fabian Reinhold von Fersen

(1762–1818), Lovisa von Fersen f. Piper (1777–1849), Fabian von Fersen (f.o.d. 1800), Gustaf Hans von Fersen (1802–1839) samt Ingeborg von Fersen (f.o.d. 1838). En minnestavla, uppsatt 1976 i vapenhuset, innehåller dessa uppgifter. År 1990 överlämnades en minnesplakett från USA över Axel von Fersen d.y.'s insatser i det amerikanska frihetskriget.

Långhuset upptas av de regelbundna bänkkvarteren. Över dessa hänger sex ljuskronor jämte en i mittgången närmast läktaren. Predikstolen är utförd i enkla 1600-talsformer med fält omramade av vridna kolonner. Fälten, som var avsedda för bilder av Kristus och evangelisterna, är nu tomma. På södra väggen hänger ett ståligt begravningsvapen över riksrådet Axel von Fersen d.ä.

I norra rummet under orgelläktaren förvaras utom de ovan nämnda ritningarna till kyrkan det vapen, som krossades 1839, då den siste ättlingen av ätten, Gustav Hans von Fersens, kista sänktes i graven.

Av kyrkans silver kan nämnas en kalk med fot och skaft från 1400-talet. Till den hör en paten med i mitten graverat Kristusansikte. Vinkannen i 1600-talsform är märkt I. Grevillius (mästare i Linköping 1716–1729) och omgjord 1723 enligt en uppgift. Ett vackert arbete är oblatasken av samma guldsmed som kannan och daterad 1706. På locket ses Fersenska och Wachtmeisterska vapnen samt initialerna HvF EMW, vilket avser löjtnant Hans von Fersen (1683–1736) och hans grevinna Eleonora Margareta Wachtmeister. *Brudkronan* är av vanlig 1600-talsform. Kronan köptes 1679 av guldsmeden Valentin Wefwer (verksam i Linköping 1640–1671), och minskades 1750 av Nils Trybom i Linköping. En modern brudkrona skänktes 1945 av Ljungs och Djupsjöhults kyrkliga syförening och tillverkades av guldsmeden Sam Pettersson i Linköping.

Ett grönt antependium med broderier föreställande Kristi uppståndelse, Jesus välsignar barnen och bespisningsundret är komponerat av den finska konstnärinnan Lena Ringbom-Lindén och skänkt av Ljungs kyrkliga syförening. Tre andra antependier finns: ett av röd sammet från Ersta Diakonianstalt,

T.h.: Predikstolen från 1600-talet.

Kalk med fot och skaft från 1400-talet. Oblatask från 1706. Kanna omgjord 1723.

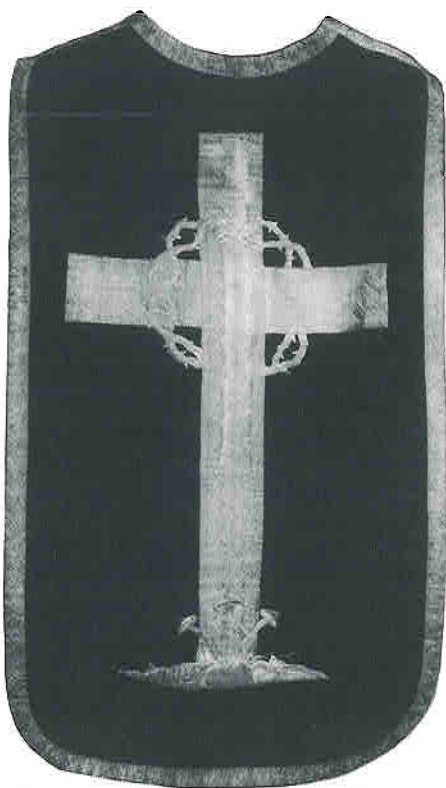
Brudkronan köptes 1679 av guldsmeden Valentin Wefwer men minskades 1750 av Nils Trybom.

T.h.: Begravningsvapnet över riksrådet Axel von Fersen d.ä.

KYRKANS BYGGHERR
 FREDRIC AXEL VON LERSEN
 DELHANS SON
 AXEL VON LERSEN

Svart mässhake i sammet från 1800-talet.

skänkt av kyrkliga syföreningen, ett av violett ylle, tillverkat av Östergötlands hemslöjdsförening, och ett tredje av vitt ylle från textilateljén Pro Ecclesia i Osby. Sex mässhakar finns: två av svart sammet från 1800-talet, en av vitt siden från Libraria, skänkt av kyrkliga syföreningen 1937, en av violett ylle från Licium skänkt av kantor och fru Knut Adell, en av grönt linne från Pro Ecclesia, samma givare 1953, och en av rött siden från samma ateljé och skänkt av Djupsjöholts kyrkliga syförening.

Klockorna är båda omgjutna av Olof Kielander i Örebro, storklockan år 1807.

År 1990 installerades en ny ljudanläggning i kyrkan.

LJUNG CHURCH

THE OLD CHURCH

There has been a church in Ljung from the Middle Ages. However, there is no information about this first building.

The large, iron door which is now in the sacristy might have belonged to the 17th century church. This church was destroyed by fire in 1646. The next church is said to have been equipped with a tower which was built in 1696. A belfry, where a clock hung, is also mentioned. The pulpit was added in the 1720s. The old organ from 1684 was replaced by a new one in 1740, by the famous organ constructor Johan Wistenius in Linköping. The sculptor Niclas Österbom in Norrköping decorated the façade of the organ with saints.

Towards the mid 18th century, the church was found too narrow, due to an expanding congregation. Therefore, an aisle was built.

THE NEW CHURCH

Still the space was not enough. The new owner of the Ljung castle, Councillor of State Axel von Fersen the Elder (1719–1794), suggested an enlarged building. In 1798, the church was completed. Typical signs for its era were exposed: an interior of clarity and space, large windows, thin vaults, rectangular rows of benches and an altar as well as a choir as a direct prolongation of the nave.

Only nine years later the church was struck by fire again. Only part of the interior decoration was saved, including the altar-piece. In 1897 the church was restored; new benches were added. Another restoration was carried out in 1937. The last restoration, in 1970, comprised re-painting of the exterior as well as the interior.

INVENTORIES

The magnificent altar-piece of the modern church was painted by Pehr Hörberg (1746–1816). It represents the Transfiguration of Christ and its prototype is the masterpiece by Raphaël.

In the choir, on the south side, the font is placed. It is made according to a drawing by Sven Wallberg. On the northern side of the choir there is a magnificent clock, signed Elicot, London, with a beautifully painted case in Swedish rococo-style. On each side of the choir there are two bridal benches.

The tomb of the Fersen family is found beneath the choir. The coffins have belonged to members of the family who died

towards the end of the 18th century and in the beginning of the 19th century.

In 1990 a plaque was presented from the United States as a token of the achievements Axel von Fersen the Younger accomplished during the American War of Independence (1756–1763).

The pulpit is in a simple 17th century form with panels, surrounded by twisted columns. On the southern wall there is a magnificent burial crest over Axel von Fersen the Elder.

A new organ came into use in 1988. It was built by the Smedman Organ works in Lidköping. The impressive organ loft is in classic style. It has been designed by Carl-Gustaf Lewenhaupt. The organ has eighteen parts, divided into the main section, 9 parts, the upper section, 6 parts, and the pedal section, three parts. It is driven mechanically.

DIE KIRCHE VON LJUNG

DIE ALTE KIRCHE

Schon im Mittelalter hat es in Ljung eine Kirche gegeben. Über diese Kirche gibt es aber heute keine Fakten.

Die große, eisenbeschlagene Tür, die sich heutzutage in der Sakristei befindet, kann zu der Kirche des 17. Jahrhunderts gehört haben. Diese Kirche wurde im Jahre 1646 von Feuer zerstört. Über das danach errichtete Gebäude gibt es u.a. die Angabe, daß es mit einem 1696 gebauten Turm versehen sei. Ein Glockenturm, in dem eine von den Kirchenglocken gehangen hat, wird auch erwähnt. Die Kanzel ist kurz nach 1720 hinzugekommen. Die alte Orgel aus 1684 wurde 1740 durch ein Werk von dem hervorragenden Orgelbauer Johan Wistenius aus Linköping ersetzt. Der Bildhauer Niclas Österbom aus Norrköping hat die Orgelfassade mit Engelsbildern geschmückt.

Es stellte sich in der Mitte des 18. Jahrhunderts heraus, daß die Kirche für die wachsende Gemeinde zu eng war. Man baute deshalb einen Kreuzarm auf der südlichen Seite.

DIE NEUE KIRCHE

Trotzdem war der Raum in der Kirche nicht groß genug. Der neue Besitzer des Schlosses Ljung, Reichsrat Axel von Fersen d.Ä., schlug Neubau vor. Im Jahre 1798 war die neue Kirche fertig. Sie hat die charakteristischen Merkmale ihrer Zeit: ein geräumiges und helles Inneres mit großen Fenstern, Gewölben

in Form einer Tonne, regelmäßigen Bankblöcken und Altarplatz und Chor als direkter Verlängerung des Gemeinderumes.

Neun Jahre später wurde die Kirche von Brand zerstört. Nur ein Teil des Inventars konnte gerettet werden, u.a. das Altarbild.

Im Jahre 1897 wurde die Kirche restauriert, wobei neue Bänke hinzukamen. Noch eine Restaurierung wurde 1937 unternommen. Die letzte Wiederherstellung der Kirche im Jahre 1970 umfaßte inneres und äußeres Ummalen.

INVENTARE

Über dem Altar hängt das prachtvolle Altarbild von Pehr Hörberg (1746–1816). Es stellt Jesu Verklärung dar und hat Rafaels berühmtes Meisterwerk als Vorbild.

Im Chor steht auf der südlichen Seite ein Taufstein aus Marmor aus Kolmården. Er ist nach einem Entwurf von dem Architekten Sven Wallberg ausgeführt worden. Auf der Nordseite des Chores steht eine prachtvolle Uhr, signiert Elicot, London, mit einem bemalten Gehäuse in schwedischem Rokoko. Auf jeder Seite im Chor gibt es zwei Brautbänke.

Unter dem Chor befindet sich die Fersensche Familiengruft. Die Särge haben Mitgliedern der Familie gehört, die Ende des 18. und Anfang des 19. Jahrhunderts gestorben sind. Im Jahre 1990 wurde eine Erinnerungsplakette aus den USA über die Einsätze Axel von Fersen des Jüngeren im amerikanischen Freiheitskrieg übergeben.

Die Kanzel ist in schlichten Formen aus dem 17. Jahrhundert ausgeführt und hat Felder, von gedrehten Kolonnen umrahmt. An der südlichen Wand hängt ein stattliches Begräbniswappen über Reichsrat Axel von Fersen d.Ä.

Eine neue Orgel wurde im Jahre 1988 von den Orgelbauern Smedman in Lidköping hergestellt. Die pompöse Fassade in klassischem Stil wurde von dem Orgelberater Carl-Gustaf Lewenhaupt entworfen. Die 18 Stimmen der Orgel sind auf Hauptwerk (9 Stimmen), Oberwerk (6 Stimmen) und Pedalwerk (3 Stimmen) verteilt. Die Traktur ist mechanisch.

L'ÉGLISE À LJUNG

LA VIEILLE ÉGLISE

L'église existait déjà à Ljung au Moyen Age. On n'a aucun renseignement à ce sujet.

Le portail porte, aux garnitures de fer, qu'on trouve aujourd'hui à la sacristie, a pu appartenir à l'église du 17e siècle qui fut détruite par un incendie en 1645. Quant à la construction suivante on sait qu'elle était pourvue d'une tour construite en 1696. On mentionne également un clocher à une cloche. On ajouta une chaire en 1720. Les vieilles orgues de 1684 furent remplacées en 1740 par un nouvel ouvrage de l'éminent facteur d'orgues Johan Wistenius de Linköping. Nicolas Österbom de Norrköping, sculpteur, orna d'anges, le devant des orgues.

Au milieu du 18e siècle, l'église se révéla trop petite pour l'assemblée croissante des fidèles. On construisit alors un transept dans la partie sud.

LA NOUVELLE ÉGLISE

L'église était toutefois trop petite. Le nouveau châtelain de Ljung, conseiller du royaume Axel von Fersen, l'aîné, (1719-1794) proposa un nouvel édifice. En 1798 l'église fut achevée. Elle porte les caractéristiques typiques de son temps : un vaste intérieur, éclairé de grandes fenêtres, une voûte en plein cintre, une partie normalement consacrée aux stalles, à l'autel et au chœur faisant directement suite à l'espace réservé aux fidèles.

Après neuf ans déjà, un incendie la détériora. Seule, une partie du mobilier fut sauvée entre autres le retable.

On la restaura en 1897. De cette époque datent les nouvelles stalles. Une nouvelle réfection eut lieu en 1937. Lors de la dernière, en 1970, on rénova l'extérieur et l'intérieur.

INVENTAIRE

Au-dessus de l'autel est accroché un magnifique retable de Pehr Hörberg (1746-1816) qui représente la transfiguration de Jésus, inspirée du chef-d'œuvre de Raphaël.

Dans la partie sud du chœur sont situés les fonds baptismaux, en marbre de Kålmården, exécutés suivant les plans de l'architecte Sven Wahlberg. On trouve, dans la partie nord du chœur, une magnifique horloge signée Elicot, Londres, peinte dans le style rococo Suédois. Le chœur est bordé de chaque côté, de deux stalles de mariage.

Sous le chœur, on trouve les tombeaux de la famille von Fersen. Les cercueils ont appartenu aux membres de la famille décédés à la fin du 18e et au commencement du 19e siècle.

En 1990, on a offert, des Etats-Unis, une plaque commémorative en souvenir de la contribution du jeune Axel von Fersen durant la guerre d'indépendance.

La chaire est faite de panneaux à la manière dépouillée du 17e siècle et encadrée de colonnes torsées. Sur le mur sud sont suspendues les armes funéraires du conseiller du royaume Axel von Fersen l'aîné.

De nouvelles orgues construites par les facteurs d'orgues Smedman de Lidköping ont été mises en service en 1988. C'est Carl-Gustav Lewenhaupt conseiller en orgues qui en a dessiné le splendide buffet dans le pur style classique. Les 18 jeux d'orgue sont répartis ainsi : la pièce maîtresse de 9 jeux, les tons aigus de 6 jeux et le pédalier de 3 jeux. Le système est mécanique.

LITTERATUR

Utom kyrkans arkivalier i Vadstena landsarkiv har använts topografiska verk av Broocman, Widegren och Ridderstad samt handlingar och bilder i Antikvarisk-Topografiska arkivet (Riksantikvarieämbetet) i Stockholm samt Östergötlands museums arkiv i Linköping.

Bilderna har tagits av Lennart Arfwidsson.

LINKÖPINGS STIFTS KYRKOR

*Korta vägledningar utgivna av
Linköpings stifts kyrkoberivningskommitté:
prosten Nils Bergström, arkitekt Lennart Arfwidsson,
länsantikvarie Bengt Häger, antikvarie Jan Eriksson,
landsantikvarie Gunnar Lindqvist, prosten Karl-Erik
Nibell och länsantikvarie Sven E. Noreen*

Domprosteriets kontrakt

Omslagets baksida: Interiör mot koret.

